

Reacties:

f.schmidt@wxs.nl

Histo-visie

Het monopolie-oproer

Bronnen:

Histovisie 2.2
HCO, stadsgericht
van Hasselt inv.nr.
3187+
GAH, inv.nr. 186
GAH, inv.nr. 68
Exalto d'Almaras,
Deductie (Hasselt
1786) 65-72.

Gewest in financiële problemen

In de achttiende eeuw nam de economische groei af. De economie was geen schim meer vergeleken met die van de zeventiende eeuw. De gevolgen waren ook merkbaar op politiek gebied. De Republiek was in de zeventiende eeuw een militaire mogendheid waarmee rekening gehouden diende te worden. Een eeuw later werd ze met name door Engeland overvleugeld. Die afnemende economische betekenis had ook financiële gevolgen. De belasting opbrengsten namen af. In 1725 dreigde het gewest Overijssel

geruineerd te raken. Om de financiën toch enigszins weer op orde te krijgen besloot de provincie in het najaar

van dat jaar de belasting op sterke dranken aan zich te trekken. Tot dan toe was die in handen van de steden zelf

geweest. Geen wonder dat de stadsbesturen niet zo gelukkig met dit voornemen waren. Ze vreesden een deel van hun inkomsten te verliezen. De gewestelijke nood was echter zo hoog dat de drie IJsselsteden met de maatregel wel moesten instemmen. Maar omdat ze zelf lid van de Staten waren, hadden ze voor zichzelf bedongen dat zij een derde deel van de opbrengsten zouden mogen behouden. Daarmee wisten ze de pijn voor zichzelf enigszins te verzachten. Er was echter nog een tweede reden waarom ze niet zo gelukkig met de maatregel waren. De stadsbesturen vreesden dat hun eigen bevolking wel eens hierover zou kunnen gaan morren. De inning van de belasting kwam namelijk in handen van door het Landschap aangestelde zogenaamde monopolisten. Dat zou wel eens tot prijsverhoging kunnen leiden.

Relletjes in Zwolle

En zo waar in mei 1726 braken er in Zwolle relletjes uit. De prijsverhoging had met name het gewone volk in beweging gebracht. Een 'zoopie' was van 1 stuiver verhoogd naar anderhalf stuiver. Het begon met het zingen van tegen de monopolisten gerichte liedjes. Maar weldra vonden er ook vernielingen plaats. Toen de magistraat de menigte tot kalmte wilde manen, werden de stadsbestuurders met stenen bekogeld.

Onrust in Hasselt

Ook in Hasselt vonden

ongeregelheden plaats, want deze stad werd eveneens gesommeerd de inning van de brandewijnaccijns aan het Landschap over te dragen. Ook hier zag het stadsbestuur een belangrijke inkomstenbron verdwijnen. Om de stad over te halen werd hier eveneens een tegemoetkoming in het vooruitzicht gesteld. Zij het dat het hier ging om een tiende van de opbrengst.

In de tweede helft van de achttiende eeuw toen duidelijk werd dat de drie steden Zwolle, Deventer en Kampen zichzelf een derde deel van de opbrengst als schadevergoeding hadden toegedacht, zou dit nog tot de nodige wrijvingen leiden.

Daar de gevolgen voor de stedelijke kas niet gering waren, was het stadsbestuur ook zelf ongelukkig met deze maatregel, maar legde zich er uiteindelijk bij neer. Dat deed de bevolking niet. Vele inwoners – vooral de grootgebruikers – waren ontevreden. Zij vreesden een prijsverhogend effect. Geen wonder dat in een tijd dat de alcohol consumptie niet onaanzienlijk was - het in de stad tot enige onrust leidde. Vooral als er al het een en ander gedronken was.

Zo werd in juli 1726 Alexander Willems gearresteerd. Hij was nog maar zestien jaar oud. Misschien kwam het juist door zijn jeugdigheid, dat hij verder ging dan toegestaan was. Zo had hij zowel bij de weduwe van Gerrit Kok als bij Jan Voorthuis - eigenaar van de Monopolist -

de glazen ingegooid. Daarbij was het niet gebleven. Hij was er zelfs toe over gegaan om op een glazen hoorntje te blazen. Daarmee had hij volk willen vergaren om zodoende zijn activiteiten uit te breiden. Zover kwam het echter niet. Al bijtijds werd hij gearresteerd en naar het raadhuis gebracht om daar opgesloten te worden. Om de onrust niet verder aan te wakkeren werd hij heimelijk ondervraagd. Toen daardoor zijn rol duidelijk werd, volgde geseling met de roede. Daarbij is hij geenszins gespaard. Vol pijn mocht hij daarna het raadhuis verlaten. Maar alvorens dat gebeurde moest hij wel geknield de magistraat bedanken voor de genadelijke straf, die hij voor zijn gedrag had mogen ondergaan.

Daarmee nam de rust in het Zwartewaterstadje weer toe. De bevolking berustte in haar lot. De magistraat - zoals gezegd - in eerste instantie ook, maar later toen duidelijk werd dat de drie hoofdsteden zichzelf goed bedeed hadden, werd het verkrijgen van compensatie een belangrijk strijdpunt.